

Ilman toista vanhempaa kasvavien alakouluikäisten lasten vertaisryhmä

Tarja Janhunen ja Reetta Pauni

Sisällysluettelo

JOHDANTO	3
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n Leija-hanke	4
Yhden vanhemman perheet.....	4
Täysin yksin lastaan kasvattavan kokemusmaailma	5
Vertaisryhmät	5
LASTEN RYHMÄT	6
Ryhmää ohjaavat periaatteet.....	6
Ryhmän muodostaminen.....	7
Ryhmän käytännön toteutus	9
Entä jos ryhmä ei toimi?.....	19
Samanaikaisesti kokoontuva vanhempien ryhmä	19
Yhteenveto	20
Hyödyllistä luettavaa	21
Lähteet	21
LIITTEET	
Liite 1. Haastattelulomake	22
Liite 2. Ruun tarina.....	24
Liite 3. Esimerkki säännöistä	25
Liite 4. Hankalat tilanteet.....	25
Liite 5. Palautenaamat	26
Liite 6. Mallikirje	27
Liite 7. Palautelomakkeen kysymykset	28
Liite 8. Vanhempien ryhmä.....	30
Mitä:.....	30
Missä:.....	30
Miten:.....	30
Ensimmäinen ryhmäkerta	31
Toinen ryhmäkerta.....	32
Kolmas ryhmäkerta	33
Neljäs ryhmäkerta	34
Viides ryhmäkerta.....	35

JOHDANTO

Tämä opas on tehty ammattilaisille, jotka ohjaavat vertaisryhmiä ilman toista vanhempaa kasvaville lapsille. Opas yhdistää teorian ja käytännön työn, jota on tehty Yhden Vanhemman Perheiden Liiton Leija-hankkeessa. Vuosien 2013–2014 aikana on järjestetty kaksi alakouluikäisten lasten ryhmää, kaksi yksin lastaan kasvattavien vanhempien ryhmää, kaksi viikonloppuryhmää vanhemmille, oltu mukana yhdellä tuetulla lomalla ja pidetty suljettu vertaisverkkoryhmä Perheaikaa.fi-sivustolla.

Vanhempien ryhmiin osallistuneet ovat olleet poikkeuksetta äitejä ja lasten ryhmäläiset ovat poikkeuksetta eläneet äitiensä kanssa. Poissaoleva vanhempi on ollut yleensä isä, mutta joissakin tapauksissa myös toinen äiti, joka on eronnut lasten äidistä. Opas rakentuu tämän kokemuksen ympärille. Oppaassa voitaisiin puhua poissaolevasta vanhemmasta, mutta selkeyden vuoksi puhumme isättömyydestä tai siitä, että isä ei asu kotona. Totaalinen yksinhuoltaja, totaaliyhäri, tarkoittaa vanhempaa, joka kasvattaa lapsensa täysin ilman toisen vanhemman osallistumista. Käsite on lähtöisin kohdehenkilöiltä itseltään ja esimerkiksi Yhden Vanhemman Perheiden Liiton jäsenjärjestönä toimii Totaaliyhärit ry.

Totaalinen yksinhuoltajuus näyttäytyy eri tavoin eri perheissä. Yhteistä perheille on kuitenkin se, että lapsella ei ole mielikuvaa isästään tai hän tapaa tätä hyvin harvoin. Toisinaan isyys on tunnustettu, isä on saattanut olla osa lapsen arkea ja tapaamisia on ollut. Toisinaan isän henkilöllisyys ei ole tiedossa eikä lapsi ole koskaan tavannut häntä. Kokemuksemme perusteella emme suosittele järjestämään lapsiryhmiä, joissa on sekä ilman äitiä että ilman isää kasvavia lapsia. Vertaisuus ei toteudu, jos ryhmäläiset ovat liian erilaisessa tilanteessa.

Lämpimät kiitokset Leija-hankkeen ohjausryhmälle, jonka puheenjohtajana toimi Yhden Vanhemman Perheiden Liitosta liittohallituksen puheenjohtaja TkT, Eija Tuominen, puheenjohtaja ja jäsenenä puheenjohtaja, kunniajäsen PsT Sirpa Taskinen Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitosta, kehittämispäällikkö, PsM Kaisa Tervonen-Arnkil Pelastakaa Lapset ry:sta ja suunnittelija, VTM Antero Kupiainen Ensi- ja turvakotien liiton Eroneuvokeskuksesta ja toiminnanjohtaja, VTM Heljä Sairisalo YVPL:sta. Mallintamisesta vastasi PsM Tarja Janhunen, Psykologipalvelu MIELLE tmi. Oppaassa hyödynnetään mm. Pesäpuu ry:n (2006) sijaisperheissä elävien lasten vertaisryhmämallia ja psykologi Sirkku Niemelän Suomen Kasvatus- ja Perheneuvontaliitolle kehittämää Taikuri-ryhmämallia lapsille, joiden vanhemmat ovat eronneet.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n Leija-hanke

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry (YVPL) on lastensuojelujärjestö, jonka tavoitteena on parantaa yhden vanhemman perheiden sosiaalista, taloudellista ja oikeudellista asemaa. YVPL antaa lausuntoja, esittää vetoamuksia, järjestää seminaareja ja keskustelee mediassa. Liitto järjestää vertaistukiryhmiä, eroryhmiä ja lasten eroryhmiä sekä tuetuja lomatuokijaksoja yhteistyössä lomajärjestöjen kanssa. Liitto myös ylläpitää Eroinfo-puhelinpalvelua, verkkoneuvontaa ja asianajajien puhelinneuvontaa yhden vanhemman perheille. Myös YVPL:n paikallisyhdistykset järjestävät virkistystoimintaa. Liiton jäsenyhdistyksissä tehdään 18 henkilötyövuoden verran vapaaehtoistyötä vuosittain.

Yhden Vanhemman Perheiden Liiton jäsenjärjestöistä nousi esiin tarve löytää välineitä täysin yksin lastaan kasvattavien perheiden lasten isättömyyden käsittelyyn. Tämän pohjalta muokattiin Leija-hanke, joka sai Raha-automaattiyhdistykseltä rahoituksen vuosiksi 2012–2014. Leija-hankkeen tavoitteena on ollut järjestää kahdeksan vertaistukiryhmää täysin yksin lastaan kasvattaville vanhemmille ja heidän alakouluikäisille lapsilleen, kehittää lasten ja vanhempien vertaistukimalli ja aloittaa sen levittäminen.

Yhden vanhemman perheet

Yhden vanhemman perheeksi tullaan erilaisin tavoin. On eri asia vanhemmalle ja lapselle, jos lapsi on saatu yksin hedelmöityshoidoilla, jos puoliso on kuollut tai jos hänen poissaolonsa lapsen elämästä johtuu kipeästä erosta tai hylkäämisestä.

Lapsiperheistä viidennes, eli 118 100 perhettä, oli yhden vanhemman perheitä vuonna 2012. Eniten yhden vanhemman perheitä on Päijät-Hämeessä, 22,8 %, (Lahden ansiosta) ja Uudellamaalla, 22,6 %, (Helsingin ansiosta). Suurin osa näistä on äiti-lapsi perheitä (noin 86 %). Lapsia yhden vanhemman perheissä asui 184 446 vuonna 2012. (Tilastokeskus, Perheet 2012.) Suurimmassa osassa näistä perheistä myös etävanhempi osallistuu lapsen hoitoon ja lapsi tosiasiallisesti asuu ainakin joitakin aikoja toisen vanhemman luona. (Mt.) Kyselyn mukaan 10 % etävanhemmista ei ollut lapsen kanssa tekemissä lainkaan ja 5 % tapasi lastaan harvemmin kuin kerran vuodessa. (Broberg & Hakovirta, 2009)

Yhden vanhemman perheistä suurin osa on eronneita. Perinteisestä syystä lapsen ainoaksi vanhemmaksi jäämisestä, eli leskeytymisestä, on tullut harvinainen syy yksinhuoltajuuden alkamiselle. Nykyisin enää muutama prosentti yksinhuoltajista on leskiä, kun vielä 1970-luvulla heitä oli 29 %. Vuonna 2005 äidin kuoleman oli elinaikanaan kokenut noin 5 000 alle 18-vuotiasta lasta ja isän kuoleman 14 700 lasta. (Haataja, 2009.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan vuonna 2012 syntyi lähes 5 500 lasta äideille, jotka eivät asuneet parisuhteessa. Määrä on kasvanut, koska esimerkiksi vuonna 2008 vastaava luku oli noin neljätuhatta. Hedelmöityshoidoilla lapsen sai 157 itsellistä naista vuonna 2012. Myös hedelmöityshoitajien määrä itsellisille naisille on kasvanut ja jopa kaksinkertaistunut vuoteen 2008, jolloin vastaava luku oli 78 naista. (Entistä useampi yksin äidiksi, 22.7.2013). Lapsen voi myös adoptoida yksin. Vuonna 2012 lapsen adoptoi ulkomailta yksin noin 40 henkilöä (Tilastokeskus, 2012).

Isättömyys ilmiönä ei ole uusi. Isättömyys on ollut kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti marginalisoitua, mutta tilastollisesti ei koskaan marginaalissa. Isättömiä lapsia on aina ollut paljon. Muun muassa kulkutaudit, miehiin liittyvä väkivalta, sodat, miesten taudit, miesten juurettomuus tai kypsymättömyys, alkoholismi ja työorientoituneisuus ovat vieneet isät lapsilta. Isättömyyden syyt ja ilmenemismuodot ovat vaihdelleet paljon aikojen kuluessa. (Huttunen, 2013.)

Täysin yksin lastaan kasvattavan kokemusmaailma

Yhden vanhemman perheiden sosioekonominen asema, eli vanhemman koulutustaso sekä taloudellinen ja sosiaalinen asema, on huomattavasti heikompi kuin kahden huoltajan perheiden vanhemmilla (Haataja 2009b, 95–110). Yksinhuoltajuus asettaa kasvattajana toimimiselle, perheiden hyvinvoinnille ja arjelle lisähaasteita (Barrow, 2013). Ennaltaehkäisevän perhetyön kannalta perheiden toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tukeminen on ensiarvoisen tärkeää (Lastensuojelulaki 417/2007).

Yhden Vanhemman Perheiden Liiton jäsenjärjestöjen järjestämissä totaalisille yksinhuoltajille tarkoitetuissa olohuonetapaamisissa toistuvasti esiin nousevat teemat ovat lapsen ikävä isän luo, ainoan vanhemman uupumus ja haasteet lapsen kasvattamisessa yksin. Toistuva kysymys on, miten käsitellä isättömyyttä lapsen kanssa. Voimauttavia ja iloa tuovia teemoja ovat äitiyden ihanuus, satunnaiset suloiset lepo hetket yksin tai lapsen kanssa sekä ilo ja ylpeys lapsesta. (Tuominen 2013.)

Vaikka elämä yhden vanhemman perheenä alkaa usein kriisistä, se on onnellinen ja hyvä tapa elää. Yksi turvallinen ja tukea antava aikuinen riittää lapsen normaaliin kehitykseen. Lähiympäristön myönteinen ja tukea tarjoava suhtautuminen isättömään perheeseen on voimavara, jota ei koskaan ole liikaa. (Emt.)

Vertaisryhmät

Vertaistuella tarkoitetaan samankaltaisissa elämäntilanteissa elävien ihmisten tukea toisilleen. Ajatuksia vaihdetaan tasavertaisesti, ja vertaistuki on nimenomaan vastavuoroista toimintaa. (Hyväri 2005, 214–215.) Vertaistuen keskeinen kokemus on, ettei ole yksin tilanteensa kanssa. Vertaisryhmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että osallistujat kokevat itsensä tärkeäksi osaksi ryhmää ja että toiminta on heille mielekästä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Vertaistuen tarve perustuu tarpeeseen peilata omaa elämäntilannettaan ja kokemuksiaan sekä mahdollisuuteen saada ja antaa tukea. Vertaistuki voi auttaa puntaroimaan omaa elämäntilannettaan, jossa selviytyminen ja voimavarat ovat samankaltaisia kuin muilla vastaavassa tilanteessa olevilla. Ryhmä voi auttaa kokemaan myönteistä sosiaalista painetta muuttaa omaa toimintaansa hyödyllisempään suuntaan. (Kukkurainen 2007.)

LASTEN RYHMÄT

Leija-hankkeen lasten ryhmän tavoitteena on auttaa alakouluikäistä lasta jäsentämään ja käsittelemään perhemuodon herättämiä ajatuksia ja tunteita. Oman tarinan haltuun ottaminen ja hyväksyminen sellaisena kuin se on rakentaa perustaa itsetunnolle ja terveille kasvulle. Parhaimmillaan ryhmä vahvistaa ja auttaa löytämään uusia voimavaroja, antaa kokemuksen siitä, ettei ole yksin ja on hyväksytty juuri sellaisena kuin on, antaa uusia näkökulmia sekä antaa mahdollisuuden auttaa toisia ja harjoitella sosiaalisia taitoja (Yalom, 1995). Leija-ryhmä ei ole terapiaryhmä, vaikka sen vaikutukset voivat olla terapeutisia.

Lasten ryhmässä korostuu lapsen vahvistaminen, uusien roolien opettelu ja harjoittelu sekä tilanteiden uudelleen esittäminen ja tulevaisuuden harjoittelu (Bannister, 1998; Walters, 2001). Työskentely on aikuisjohtoista ja pienimuotoista, koska suureisyys voi pelottaa tai villittää lapsia. Työskentely painottuu toimintaan, eikä prosessointia, toisin sanoen toiminnan analysointia ja sanoittamista juurikaan ole (Bannister, 2002).

Ryhmää ohjaavat periaatteet

Leija-ryhmiä ohjaavina periaatteina voidaan pitää seuraavia:

- Lasta ja hänen mielipiteitään tulee kunnioittaa.
- Lasta ei saa missään tilanteessa loukata, häpäistä tai nöyryyttää.
- Lasta kannustetaan ja hänen kykyihinsä uskotaan.
- Lasta tuetaan, kun hän on vihainen tai ahdistunut.
- Lasta ei saa pakottaa, eikä hänen mielipiteitään ohittaa.
- Kun lapset ovat rauhattomia, kannattaa muistaa ”kehumalla hiljaiseksi” -periaate. Eli muistutetaan lasta jostain aiemmasta ajankohdasta, jolloin hän jaksoi hyvin seurata.
- Jos lapsi ei halua näyttää jotain työtä äidilleen, hänen ei tarvitse tehdä sitä, eikä työtä myöskään myöhemmin näytetä äidille. Asiasta ei tarvitse tehdä numeroa.
- Lapselle tarjotaan hyviä kokemuksia ja konkreettisesti hyviä asioita (syöminen).

Periaatteista tulee pitää kiinni kunkin lapsen kohdalla kaikissa tilanteissa. Erityisesti silloin, jos lapsi tuntuu ohjaajasta vaikealta tai hänen kanssaan on haasteellista toimia, on syytä tarkistaa, miten periaatteet toteutuvat. Kohtia tulee hyödyntää elävästi eikä jättää niitä vain taustaperiaatteiden tasolle.

Ryhmänohjaajalla on vastuu ryhmän toiminnasta. Ohjaajan selkeä johtajuus jäsentää ja lisää turvallisuutta. Ohjaajien tehtävä on houkutella lapset yhteiseen tekemiseen ja vuorovaikutukseen. Tekeminen ja vuorovaikutus saa olla mukavaa ja hauskaa. Lapsille myös tarjotaan hyvää – sekä kuvaannollisesti että konkreettisesti. Positiivisen palautteen antaminen ja lapsen ihaileminen on jo sinällään vahvistavaa. Herkkujen tarjoaminen motivoi, mutta tuottaa myös mielihyvää.

Ryhmän muodostaminen

Ryhmän ohjaajat

Ryhmän kokoamiseen ja alkuvalmisteluihin pitää varata riittävästi aikaa. Ryhmäohjaajilla tulee olla osaamista ja kiinnostusta toimia yhden vanhemman perheessä elävien alakoulukäisten lasten kanssa. Ryhmäohjaajien tulee olla valmiita tukemaan osallistujia ja työstämään tilanteen herättämiä kysymyksiä yhdessä lasten kanssa.

Leija-mallissa ryhmää ohjaa aina kaksi ohjaajaa, esimerkiksi työntekijä ja vapaaehtoinen tai kaksi työntekijää. Ryhmän ohjaajien pitää tutustua etukäteen lasten vertaisryhmän toimintaperiaatteisiin ja käsiteltäviin teemoihin ja räätälöidä mallin mukainen ohjelma itselleen sopivaksi. Ohjaajilla tulee olla koulutusta ja kokemusta lasten ryhmien ohjaamisesta. Ryhmäohjaajien tulee toimia vastuullisesti ja eettisesti. Työskentelyn aikana ryhmäohjaajien tulee saada tuekseen työnohjausta.

Tiedottaminen ja ryhmään hakeminen

Ryhmät eivät käynnisty ilman ryhmäläisiä eikä ryhmäläisiä tule, jos lasten vanhemmat eivät tiedä ryhmistä. Ennen ryhmien käynnistämistä ryhmistä pitää tiedottaa ja ottaa yhteys tahoihin, joiden kautta ryhmäläisiä voi saada. Mahdollisia tahoja ovat paikkakunnasta riippuen esimerkiksi seurakunta, perheneuvolat, neuvolat, järjestöjen lehdet (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton Kasper-lehti, Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisut, YVPL:n Muuttuva Perhe-lehti yms.), paikallislehdet ja ilmaisjakelulehdet (lehdistöiedotteiden avulla voi saada myös juttuja lehtiin), YVPL:n ja sen jäsenjärjestöjen olohuonetapaamiset, sosiaalinen media (YVPL:n ja Totaaliharit ry:n facebook-sivut) ym.

Kiinnostuneet vanhemmat täyttävät hakemuksen, jonka voi tehdä verkossa olevaan kyselytyökaluun, esimerkiksi webropoliiin. Vaihtoehtoisesti ilmoittautumisen voi hoitaa sähköpostitse tai postitse. Ryhmään hakevilta kysytään ilmoittautuessa yhteystiedot, perustiedot perheestä ja sen jäsenistä, mahdolliset muutokset perheen kokoonpanossa (perhehistoria) ja syy ryhmään hakeutumiseen.

Ryhmäläisten valinta

Hakemusten perusteella lapset ja heidän vanhempansa kutsutaan haastatteluun. Haastattelussa perheenjäsenet ja ohjaajat tutustuvat sekä antavat ja saavat tietoa (liite 1. Haastattelulomake). Haastatteluun kuluu aikaa noin 45 minuuttia. Lastenryhmän haastattelun alussa vanhempi ja lapsi ovat yhdessä paikalla, lopussa lasta ja vanhempaa voidaan vielä haastatella erikseen.

Haastattelupaikan ja -ajan valitsevat ryhmänvetäjät. On hyvä tarjota useampia mahdollisuuksia haastatteluajalle. Jos osallistujat ovat motivoituneita tulemaan ryhmään, he löytävät ajan myös haastattelulle.

Haastatteluun kannattaa kutsua enemmän hakijoita kuin ryhmään on tarkoitus ottaa. Silloin voidaan varmistaa ryhmän toteutuminen, vaikka kaikki haastatellut lapset eivät haluaisi osallistua tai jos joku heistä jää valitsematta.

Lastenryhmän haastatteluissa on hyvä olla suunnilleen saman verran tyttöjä ja poikia, joiden ikäero ei ole yli kahta vuotta. Keskenään liian erilaisten lasten valitseminen ryhmään voi ehkäistä ryhmän tavoitteellista toimintaa. (Pesäpuu, 2006, s. 29.)

Valintakriteerit

Ryhmän ohjaajien pitää olla tietoisia (ehdottomista ja ehdollisista) valintakriteereistä. Lasten ryhmän ehdoton edellytys on, että lapsen arjesta vastaa vain yksi vanhempi eikä lapsella ole "elävää" suhdetta poissaolevaan vanhempaan. Kriteeriksi voi asettaa esimerkiksi sen, että lapsi ei tunne vanhempansa, ei tapaa häntä ollenkaan tai tapaamiset ovat harvemmin kuin kerran puolessa vuodessa. Ehdollisia edellytyksiä ovat mm. ikä, sukupuoli, perheen tilanne (ei akuu-

tissa kriisissä) ja lapsen oireiden vaativuus. Valinnassa tulee huomioida myös se, että kaikille lapsille Leija-ryhmässä toimiminen ei ole hyödyllistä tai mielekäästä. Jos lapsi on esimerkiksi hoidossa vakavien psyykkisten ongelmien vuoksi, ei tämä vertaisryhmä ole sillä hetkellä oikea paikka lapselle.

Haastattelu

On hyvä, jos haastattelussa on läsnä ohjaajapari. Tämä antaa mahdollisuuden kaikkien osapuolien tutustumiseen, mutta myös työnjakoon. Hyväksi havaittu työnjako on sellainen, jossa toinen pääasiassa kirjaa ja havainnoi ja toinen haastattelee. Haastattelun lopuksi kirjaaja voi vielä esittää kysymyksiä, joita hänelle on tarkkailijan roolissa nousut.

Haastattelu kannattaa aloittaa helpoilla, lämmittelevillä kysymyksillä (liite 1. Haastattelulomake). Kysymyksiä kannattaa kysyä suoraan lapselta. Jos lapsi ei osaa tai halua vastata, asioista voi keskustella vanhemman kanssa, kuitenkin lapsen läsnäolo huomioiden. Kun asioista kysyy suoraan, saa myös suoria vastauksia. Perheen sisäisistä asioista kysyminen saattaa tuntua hankalalta, mutta on tärkeää tietää esimerkiksi se, mitä vanhempien ero tarkoittaa ja ketä perheeseen kuuluu. Tietääkö lapsi, kuka hänen isänsä on? Tietääkö hän, miksi isä ei pidä yhteyttä? Tapaako lapsi isää vai ei? Tai onko äidillä uusi puoliso, joka on läsnä lapsen elämässä? Onko isän oleminen tai olemattomuus asia, josta saa puhua äidin tai muiden kanssa?

Kokemuksemme mukaan äiti voi joskus kokea, että isä ei ole enää missään tekemisissä perheen kanssa, vaikka lapset tapaavat häntä säännöllisesti. Jos jollain lapsella on näin, lasten keskinäinen vertaisuus ei toteudu eivätkä lapset silloin hyödy ryhmästä. Jos alkuhaastattelun jälkeen ohjaajille on jäänyt epäselväksi lapsen ja isän välinen suhde, sitä on vaikea työstää myöhemmin ryhmässä.

Haastattelussa kannattaa kysyä kaikki askarruttavat asiat, jotka nousevat esiin ennen haastattelua tai sen aikana. Leija-hankkeessa huomasimme, että usein juuri se alkuhaastattelussa kysymättä jäänyt kysymys olisi ollut tärkeä selvittää ryhmän toimivuuden kannalta. Tärkeitä tarkennuksia olisi ollut esimerkiksi se, haluavatko lapset osallistua ryhmään? Miten lapset pärjäävät erilaisissa ryhmissä esim. koulussa? Miten usein ja millä tavoin lapset pitävät yhteyttä isään? Mitä yhteydenpito merkitsee lapselle ja äidille? Onko äidillä uutta kumppania, ja miten se vaikuttaa lapseen, perheeseen tai isäkysymykseen?

Lasten kanssa keskusteltaessa pitää tarkistaa, että he ymmärtävät kysymykset ja sen mistä puhutaan. On hyvä antaa lapsille mahdollisuus kertoa omin sanoin siitä, mitä he ajattelevat haastattelusta ja Leija-ryhmästä. Haastattelun aikana kysytään suoraan vanhemmalta, antaako hän lapselle luvan puhua heidän perheeseensä ja isään liittyvistä asioista ryhmässä.

Haastattelujen jälkeen ryhmänohjaajat arvioivat hakijoiden soveltuvuuden ryhmään. Valintaan vaikuttaa lapsen yksilöllinen sopivuus ja perheen tilanne, mutta myös ryhmäläisten soveltuvuus suhteessa toisiinsa. Ryhmä onnistuu parhaiten, kun ryhmän kokoonpano on hyvin harkittu.

Ryhmän kokoonpano

Hyvin toimivassa ryhmässä on erilaisia, mutta yhteensopivia ryhmäläisiä. Erilaisuus tasapainottaa. Ryhmässä voi olla joku, joka vetäytyy tai toinen jonka on vaikea keskittyä, mutta kaikkien ei kannata olla yhtä vetäytyviä tai vilkkaita.

Lasten ryhmän toiminta on sujuvampaa, kun lapset ovat suunnilleen samanikäisiä. Ryhmässä voi olla tyttöjä ja poikia, mutta kannattaa varmistaa, ettei ole ainoana tyttönä tai poikana ryhmässä. Sisarusten samanaikaista osallistumista ryhmään kannattaa pohtia. Sisarusten mukanaan tuoma dynamiikka ja roolit voivat estää asioiden käsittelemistä tai vaikuttaa negatiivisesti muun ryhmän toimintaan. Mahdollisuuksien mukaan suosittelemme, että sisarukset ovat eri ryhmissä.

Erityistä huomiota tarvitsevien lasten kanssa työskennellessä vähimmäisvaatimuksena voitaneen pitää yhtä aikuista kahta lasta kohden. Tavallisesti alakouluikäisten lasten kohdalla 6 – 8 lapsen ryhmä toimii kahden aikuisen ohjaamana. Suurempi ryhmäkoosta vaatii ohjaajilta enemmän jäsentämistä ja hallinnoimista, mutta isommasta ryhmäkoosta on myös hyötyä. Se ei ole niin haavoittuvainen poissaoloille ja vertaisuuden, näkökulmien ja tarinoiden määrä on isompi.

Valinnoista kertominen

Ryhmään valittujen lasten vanhempiin otetaan yhteys ja sovitaan ryhmän aloittamisesta. Hakijoiden vanhempiin ollaan yhteydessä myös silloin, jos lasta ei valita ryhmään. Tällöin on syytä kiittää mielenkiinnosta ja perusteltava, miksi lapsi ei tällä kertaa tullut valituksi. Tarvittaessa lapsi ja vanhempi tulee ohjata sopivamman palvelun piiriin.

Perhekohtaiset palautetapaamiset

Perhekohtaiseen palautteen saamiseen ja antamiseen osallistuu mahdollisuuksien mukaan molemmat ryhmänohjaajat. Palaute annetaan ryhmän jälkeen tai viimeisellä ryhmäkerralla. Ohjaaja kyselee lapsi-vanhempi -parilta yhteisiä kuulumisia ja sitä, miten isä-asia on elänyt heidän arjessaan ryhmän aikana. Ryhmän ohjaaja antaa etukäteen mietityn palautteen siitä, miten lapsi on käsitellyt isä-asiaa ryhmässä, miten hän on osallistunut ryhmän toimintaan, mitkä ovat hänen voimavarojaan ja mitkä ovat mahdollisesti niitä asioita, joita kannattaa työstää eteenpäin.

Palautteen antaminen perhekohtaisesti on tärkeää. Vanhemmille on tärkeää kuulla, miten heidän lapsensa näyttäytyy ohjaajille ja ohjaajien on tärkeää päästä kertomaan ajatuksista, mitä heille on syntynyt. Ryhmän jälkeen lapsen ja vanhemman arki jatkuu isä-asian kanssa. Parhaimmillaan palaute voi antaa sekä lapselle että äidille lisää välineitä asian käsittelemiseen.

Ryhmän käytännön toteutus

Tila

Ryhmätilan pitää olla työskentelyyn sopiva valaistuksen, rauhallisuuden ja toiminnallisuuden suhteen. Lasten kanssa työskennellään lattia- ja pöytätasolla ja usein käytetään erilaisia materiaaleja, jolloin tilan on oltava riittävän iso ja siellä on oltava mahdollisuus käsien pesuun. Lasten kanssa työskentely on peruseriaatteiltaan samanlaista kuin aikuisten kanssa työskentely.

Lapsille tuttuja ja vertaisryhmälle hyvin soveltuvia tiloja ovat mm. päiväkodit ja leikkipuistot, seurakuntien ja järjestöjen kerhotilat ja asukastilat. Lapsille tarkoitetuissa tiloissa on valmiiksi huomioitu tilojen soveltuvuus lapsille ja mahdollisuus erilaisten materiaalien käyttöön. Niissä on usein valmiina myös istumatyynyt ja mahdollisuus ”hiljaisen kolon” rakentamiseen, jossa lapsi voi halutessaan, tai ohjaajien halutessa, rauhoittua ja seurata muiden työskentelyä.

Tilalla itsellään on merkitys ryhmän toimivuuden kannalta. Ruma ja ankea tila ei innosta, mutta toisaalta liikaa virikkeitäkään ei kannata olla, jotta keskittyminen olisi helpompaa. Samana pysyvä tila luo turvallisuutta ja parhaimmillaan ryhmäläiset kokevat olonsa siellä luontevaksi.

Kokoontumisten tiheys ja kesto

Vertaisryhmämalli on tehty kuudelle tapaamiskerralle viikon välein. Yksi tapaamiskerta kestää 90 minuuttia. Kuusi tapaamiskertaa on riittävän pitkä ryhmänkaaren syntymiselle ja työskentelylle aiheen parissa. Toisaalta se on myös tarpeeksi lyhyt, jotta perheet sitoutuvat vertaisryhmään.

Ryhmäkerta kestää puolitoista tuntia. Siitä 15 minuuttia on varattu aloittamiseen, tunti työskentelyyn ja 15 minuuttia lopettamiseen. Kellonajasta riippuen ruokailu (ruoka tai välipala) on ryhmän alussa, keskellä tai lopussa. Kokemuksemme mukaan välipalan (esim. leipää ja hedelmiä) nauttiminen ryhmän alussa on mukavan rento tapa kokoontua yhteen, vaihtaa kuulumisia ja pikku hiljaa orientoitua ryhmäkertaan. Lopussa pieni tarjoilu (esim. keksit) motivoi ryhmäläisiä tekemään viimeiset harjoitukset ja kokoaa heidät yhteen jakamaan kokemuksiaan ja orientoitumaan kotiin lähtöön.

Kellonaika

Lasten vertaisryhmä on tarkoitettu alakouluikäisille lapsille. Arkena ryhmä ajoittuu koulun jälkeiseen aikaan. Lasten kannalta ryhmälle sopivin aika olisi heti koulun jälkeen. Mitä myöhäisempään ajankohtaan ryhmän aloitus siirtyy, sen pidempi päivä lapsilla on takana ja sitä väsy-

neempiä he ovat. Toisaalta esimerkiksi päiväkotien ja leikkipuistojen tiloja saa käyttöön vasta virka-ajan jälkeen, mikä voi määrittää ryhmän alkamisajankohdan.

Lasten kannalta toimivin ratkaisu saattaisi olla kerran viikossa kokoontuva viikonloppuryhmä. Emme suosittele tiivistämään koko ryhmää yhteen tai kahteen viikonloppuun aiheiden raskauden takia. On hyvä, että ryhmäkertojen välissä on aikaa pohdinnalle. Ryhmän lapselle tarjoama vertaisuuden tuki ei myöskään toteudu, jos lapset tapaavat toisiinsa kovin lyhyesti.

Ryhmän ohjaajan rooli ja parityöskentely

Ohjaajan rooli vaihtelee ryhmän tarpeiden mukaan. Toisinaan ohjaaja toimii rohkaisijana, innoittajana, lohduttajana ja tukijana. Joskus rooli voi olla enemmän rajoittajan ja jäsentäjän. Ryhmän toiminta on ohjaajien vastuulla. Heidän tulee suunnitella ryhmien sisältö niin, että lapset haluavat osallistua siihen. Varmuus ja selkeä toimintasuunnitelma (vaihtoehtoisine toimintoina) auttavat ryhmää toimimaan. Ohjaajien ei kannata kysellä, ”piirrettiisiinkö nyt kuva perheestä” vaan määrätietoisesti todeta, että ”seuraavaksi piirretään perhekuva”.

Ryhmässä tulee aina olla kaksi ohjaajaa. Parityö mahdollistaa osallistujien paremman havainnoimisen ja lasten tarpeista huolehtimisen, mutta myös ryhmän jakamisen pienryhmiin ja tarvittaessa poistumisen yksittäisen ryhmänjäsenen kanssa. Myös lasten turvallisuuden vuoksi lastenryhmässä on aina oltava kaksi ohjaajaa.

Lasten ryhmässä käsipareja tarvitaan käytännön asioiden hoitamiseen ja lasten auttamiseen, mutta tärkeintä on, että ohjaaja kykenee asettumaan lapsen asemaan empaattisesti, jotta hän voi ymmärtää lapsen tarpeita (Bannister, 1998). Bannister puhuu aikuisen sisäisestä lapsesta, joka leikkii asiakkaana olevan lapsen kanssa. Yhteys omaan sisäiseen lapseen on tärkeää, jotta leikki onnistuu, mutta myös siksi, että ohjaaja pystyy havainnoimaan ja refleктоimaan omia tunteitaan ja tarpeitaan, joita ryhmän teemat nostavat pintaan.

Ohjaajien on hyvä keskustella roolijaosta ennen ryhmän vetämistä. Toiselle toiset roolit (esimerkiksi kurinpitäjän, leikkittäjän) ovat tutumpia kuin toiset ja silloin mieltymyksiä kannattaa seurata. Oleellista on, että työpari luottaa toisiinsa ja työskentelee yhteisen tavoitteen suuntaisesti. On hyvä, että ohjaajat purkavat jokaisen tapaamisen jälkeen tuntojaan ja sitä, mitä ryhmässä tapahtui. Kannattaa keskustella jokaisen lapsen käyttäytymisestä ja mahdollisista muutoksista sekä kirjata havainnot ylös. Myös työparityöskentelyn sujuvuutta ja onnistumista kannattaa miettiä; mikä meni hyvin ja mitä voisi muuttaa tai kehittää.

Ryhmän ohjaajien työskentelyä auttaa, jos heillä on mahdollisuus työnohjaukseen ryhmän aikana. Työnohjaus auttaa jäsentämään ryhmän ilmiöitä ja ohjaajien rooleja ja sitä kautta se auttaa ryhmää eteenpäin.

Ryhmässä käytetyt menetelmät

Lasten kanssa työskenneltäessä käytetään usein itse keksittyjä tai olemassa olevia satuja ja tarinoita. Pelkkä tarina tai tekeminen ei kuitenkaan riitä vaan aikuisen on houkuttettava lapset leikkimään kanssaan. Jo Winnicot (1971) puhui leikistä siltana lapsen tiedostamattomaan ja yhdistävänä tekijänä lapsen ja aikuisen välillä. Houkuttelun välineinä toimii leikkisyys, hyväksyntä, aito kiinnostus ja halu kohdata lapsen tunteet empaattisesti (Hughes, 2006; Becker-Weidman & Shell, 2008).

Raja yleisen ja henkilökohtaisen välillä on liukuva. Parhaimmillaan tarina antaa lapselle mahdollisuuden samaistua päähenkilöön, auttaa lasta sitä kautta ulkoistamaan sisäisen tarinansa ja antaa väylän itseilmaisulle. Leija-ryhmässä käytimme keksimäämme tarinaa Ruu-leijonasta (liite 2. Ruun tarina). Toiset lapsista pitivät tarinasta ja sanoivat, että ”sehän on ihan niin kuin mun elämä”, toiset kokivat tarinan lapsellisena. Ruun avulla tai Ruun kautta lapset pystyivät ilmaisemaan myös omia tunteitaan ja asioitaan, joista eivät ehkä muuten olisi puhuneet.

Ryhmiä perusrakenne

ALOITTAMINEN → TYÖSKENTELY → LOPETTAMINEN

Jokainen ryhmäkerta noudattaa samaa kaavaa. Rutiinit ja samanlaisuus luovat turvallisuutta ja auttavat osallistujia virittäytymään ryhmän toimintaan. Voidakseen työstää itselleen tärkeitä

asioita, ryhmäläisten tulee tuntea olonsa turvallisiksi.

Ryhmän alkaessa tila on laitettu valmiiksi ja ohjaajat ovat valmiita vastaanottamaan ryhmäläiset. Osallistujat ansaitsevat tulla huomioiduksi heti tullessaan. Jokainen ryhmäkerta alkaa kuulumiskierroksella. Sen jälkeen siirrytään työskentelemään ryhmäkerran aiheen mukaisesti. Työskentely päättyy yhteiseen tunteiden ja ajatusten jakamiseen. Ruokahetki on ryhmän ajan- kohdasta riippuen tapaamisen alussa, keskellä tauottamassa toimintaa tai tapaamisen lopussa.

Käsitlemme aluksi aloittamiseen ja lopettamiseen liittyviä asioita, jotka pysyvät samoina jokaisella ryhmäkerralla. Sen jälkeen käymme tarkemmin läpi ryhmäkertakohtaisia teemoja ja niissä käytettyjä menetelmiä. Jokaisen ryhmänohjaajan tulee käyttää itselleen tuttuja ja mielekkäitä menetelmiä – ja sellaisia, jotka toimivat juuri tämän ryhmän kanssa. Esittelemme teemojen työstämiseen liittyen yhden tai muutaman vaihtoehdoisen menetelmän. Oppaan lopussa listamme kirjallisuutta ja internet-sivuja, joiden kautta voi tutustua lisää menetelmiin.

Työskentelyn aloittaminen

Ohjaajat ovat laittaneet tilan ja tarjoilun valmiiksi ja ovat valmiita ottamaan lapset vastaan, kun ryhmä alkaa. On tärkeää, että lapset kokevat olevansa tervetulleita ja että heidän tulonsa huomioidaan. Jos lapset tulevat hyvin eri aikaan, heille pitää keksiä mielekästä tekemistä odotusajaksi, etteivät he pitkästy ja turhaudu.

Lapset istuvat piiriin omille istumatyönohjauksille tai pöydän ympärille tuoleille. Taustalla soi hiljainen, rauhoittava musiikki. Tavoitteena on ”laskeutua” ryhmään. Ohjaajat voivat hieroa vuorotellen lasten hartiat, jos he eivät siitä kieltäydy. Voimakas rauhallinen kosketus auttaa lapsia rauhoittumaan ja maadoittumaan, ja lisäksi kosketuksen kautta ohjaajat saavat tietoa siitä, millaisissa tunnelmissa lapsi on. (Onko hän jännittynyt, rauhaton, levollinen tms.) Hyvä kosketus rauhoittaa, luo yhteyden itseen ja toiseen sekä lisää hyvinvointia.

Kuulumiskierroksella lapset kertovat lyhyesti, mitä heille kuuluu. Lapsille kysymys voi olla vaikea ja apuna voi käyttää esimerkiksi säätilakortteja (aurinko–sade–pilvipouta–ukkonen) tai ilmekorttien valitsemista (esimerkiksi Pesäpuu ry: Kissan Päivät ja Nalle-kortit, Tunnesäätilakartta). Säätilakorttien tai ilmekorttien päälle voi mennä vaikka seisomaan, jos ne on kopioitu A4-kokoisiksi.

Kuulumiskierroksen jälkeen virittäydytään päivän teemaan. Virittäytymisharjoitukset valikoituvat sen mukaan pitääkö lapsia rauhoittaa vai aktivoida toimintaan. Yleisesti voidaan sanoa, että liikunnalliset leikit aktivoivat, keskittymistä vaativat rauhoittavat. Pöydän ääressä työskentely yleensä rauhoittaa ja jäsentävää. Välineistä puuvärit ja lyijykynät hillitsevät ilmaisu- ja sormivärit (ja isot paperit ja pensselit) puolestaan rohkaisevat. Toiset lapset kiihtyvät helposti ja silloin virikkeitä pitää vähentää, toiset tarvitsevat enemmän virikkeitä ja reippaampaa tekemistä päästäkseen vauhtiin. On tärkeää, että tekeminen on ohjaajien hallinnassa ja jäsentynyt.

Työskentelyn lopettaminen

Ryhmäkerran lopussa kokoonnutaan aina yhteen ja rauhoitutaan. Luontevasti tämä tapahtuu, kun kokoonnutaan syömisen äärellä tai leikitään yhteinen lopetusleikki, esimerkiksi sähkötyt. Sähkötyksessä osallistujat seisovat käsikädessä ja yksi lähettää kättä puristamalla viestin eteenpäin. Viesti kiertää lapselta lapselle aina lähettäjälle asti.

Lopussa on tavoitteena purkaa työskentelyn herättämiä tunnelmia ja ajatuksia ja valitaan kuulumiskierrokselta tutuiksi tulleista säätiloista tai ilmeistä mielialaan sopiva. Lopussa on aikaa myös miettiä, mitä lapset haluavat kertoa ryhmästä äideille tai onko jotakin, josta ryhmänohjaajat haluavat puhua äitien kanssa.

Olemme tarjonneet lopussa lapsille keksejä tai muuta hyvää. Konkreettisen mielihyvää tuottavan syömisen lisäksi on hyvä jutella lasten kanssa siitä, miltä tekeminen tuntui ja missä he onnistuivat erityisen hyvin. Herkut ja positiivinen palaute ovat kiitos ryhmään osallistumisesta ja asioiden työstämisestä. On tärkeää, että lapset voivat lähteä kotiin turvallisella ja hyvällä mielellä. On sovittava etukäteen, kuka hakee lapset.

Samana pysyvä rakenne aloituksineen ja lopetuksineen luo jatkuvuutta ja turvaa. Ryhmän sisällössä ja toiminnassa huomioidaan, että harjoitukset ovat voimauttavia ja hyvää oloa lisääviä (erityisesti lopetukset).

1

Ensimmäinen ryhmätapaaminen: tutustuminen ja säännöt

Ensimmäisen tapaamiskerran tavoitteena on tutustuminen ja ryhmän tavoitteiden sekä sääntöjen tekeminen. Ensimmäisellä kerralla vanhemmat tuovat lapset ryhmään ja ovat alussa mukana. Vanhempi tai lapsi esittelee oman perheensä ja kertoo, miksi he ovat tulleet ryhmään. Ennen vanhempien poistumista heiltä varmistetaan, että lapsi saa puhua perheen asioista ryhmässä.

On tärkeää, että ryhmäläiset ja ohjaajat oppivat tuntemaan toisensa nimeltä. Nimien opettelua ja tutustumista voidaan tehdä monin eri tavoin ryhmästä ja ohjaajista riippuen. Nimiä voidaan opetella esimerkiksi näin:

Sanotaan oma nimi ja samalla kirjaimella alkava adjektiivi (esim. Leena leikkisä, Minna miettelias, Alina ahkera jne.). Seuraava toistaa aiemmin sanotut nimet ja adjektiivit sekä sanoo oman nimensä ja adjektiivin. Viimeisen tavoitteena on muistaa kaikki. (Muunnelmana tästä voidaan sanoa oma nimi ja mikä eläin olisi.)

Tekemällä **nimikyltit**; leikkaamalla ja liimaamalla, piirtämällä tms.

Sanotaan nimi ja heitetään **pallo** tälle henkilölle. Lisää vaikeutta saadaan, kun lisätään toinen pallo, ja sitten kolmas, ja sitten neljäs jne. Pallot kulkevat omia reittejään ja nimet sinkoilevat ilmassa.

Tutustumisessa on tärkeää, että myös ohjaajat kertovat itsestään. Ohjaajien on hyvä miettiä etukäteen, mitä he haluavat kertoa itsestään ja perheestään. Yleistäen voi sanoa, että lapset ovat kiinnostuneempia itsestään ja toisistaan sekä mahdollisesta ryhmän maskotista kuin ohjaajista. Meidän ryhmässämme maskottina oli Ruu-leijona. Ruu-leijona tutustui kaikkiin lapsiin vuorotellen ja sen tarinan ensimmäinen kappale luettiin tutustumisvaiheessa (liite 2. Ruun tarina).

Tutustumisen jälkeen voidaan siirtyä sääntöjen tekemiseen. Sääntöjen tekeminen yhdessä sitouttaa lapset ryhmän toimintaan ja lisää turvallisuutta. Niiden avulla ryhmästä tehdään sellainen, missä sekä lapset että aikuiset haluavat olla. Sääntöihin voi kuulua esimerkiksi:

- Ryhmässä saa olla hauskaa.
- Toisia lapsia ei saa häiritä.
- Ei saa lyödä, potkia, huitoa, huudella tai haukkua toista (eikä itseä).
- Aikuisia pitää totella.
- Saa sanoa mielipiteensä ja osallistua.

Theraplay – Vuorovaikutusterapian käsikirjassa (Jernberg & Booth, s.345) esitellään vielä yksinkertaisemmat säännöt:

- Ei saa satuttaa.
- Pysytään yhdessä.
- Pidetään hauskaa.
- Aikuinen johtaa (tavallisesti ilman sanoja).

Säännöt voidaan tehdä yhdessä esimerkiksi niin, että lapset kirjoittavat toivomiaan sääntöjä liimalapuille tai valitsevat valmiiksi tehdyistä ehdotuksista niitä sääntöjä, jotka kokevat sopiviksi. Säännöt kerätään sääntötaululle, joka viimeistellään seuraavalle kerralle tulostaen se esimer-

kiksi väripaperille tai liimaten kartongille. (liite 3. Esimerkki säännöistä). Säännöt kannattaa pitää näkyvillä aina ryhmän kokoontuessa.

Kun puhutaan säännöistä kannattaa myös sopia, mitä tapahtuu, jos sääntöjä ei noudata. Esimerkiksi ohjaajat antavat kaksi varoitusta ja sitten lapsi menee rauhoittumispaikkaan. Ryhmän toimintaan ei ole pakko osallistua eikä ryhmässä ole pakko olla, mutta tarvittaessa on poistuttava rauhoittumaan. Rauhoittumispaikka on hyvä sopia ennakolta ja yhdessä. Se voi esimerkiksi olla samassa tilassa, mutta hiukan erillään oleva tuoli tai tyyny tai erillinen, majamainen rauhoittumispaikka.

Ensimmäisellä kerralla lapsilta kysytään, miksi he ovat tulleet ryhmään ja kerrotaan, miksi ryhmässä ollaan, jos he eivät muista tai halua sanoa. Heitä muistutetaan, että he ovat saaneet vanhemmiltaan luvan puhua ryhmässä. Sovitaan, että muiden ryhmäläisten asioista ei puhuta muualla. Omista asioistaan, joista puhuu ryhmässä, saa toki kertoa kenelle haluaa. Lasten kanssa sovitaan, että vanhemmille kerrotaan yleisellä tasolla, mitä ryhmässä on tehty ja heistä jokainen saa kertoa omasta puolestaan lisää. Jos ohjaajat kokevat jonkin asian puheeksi ottamisen vanhemman kanssa tärkeäksi, siitä sovitaan etukäteen lapsen kanssa. Vakavia asioita ei kuitenkaan jätetä puhumatta siksi, että lapsi ei halua tai koska ne ovat vaikeita. Jos ohjaajilla on vakava huoli lapsen tilanteesta, heidän tulee keskustella vanhemman kanssa ja tarvittaessa olla yhteydessä lastensuojeluun.

Ryhmässä on lupa puhua omista ja oman perheen asioista. Puhuminen ei ole kuitenkaan pakollista ja siitä voi kieltäytyä ottamalla pantin (esimerkiksi pyykkipojan) merkiksi, ettei halua puhua. Ryhmänohjaajat tuovat esille, että kaikissa perheissä on hyviä ja huonoja tai kivoja ja vähemmän kivoja juttuja ja niistä kaikista voi ryhmässä puhua.

Ensimmäisellä kerralla on tavoitteena löytää **yhteinen sävel**. Erilaisuutta ei korosteta vaan pikemminkin etsitään kaikkia yhdistäviä asioita. Tällaisia harjoituksia ovat esimerkiksi:

Seisotaan piirissä, keskellä on leikin ohjaaja, joka sanoo "kaikilla, joilla on mustaa vaatteissa, ottavat askelen eteenpäin", "kaikki, jotka tykkäävät jäätelöstä, ottavat askelen eteenpäin" jne. Leikin ohjaaja vaihtuu, kun vain yksi ottaa askelen eteenpäin.

Leikki voidaan lopettaa siihen, että kaikki ne joiden perheessä isä ei asu, ottavat askelen eteenpäin. Tämän jälkeen voidaan yhdessä todeta, että yhden vanhemman perheitä on aina ollut ja niitä tulee aina olemaan. Perheet ovat keskenään erilaisia ja ne voivat myös muuttua.

Yhteisen sävelen löytämisen jälkeen tehdään yhdessä **ryhmän nimi ja/tai ryhmän symboli**.

Ryhmän symbolina voi toimia esimerkiksi ryhmäläisten käden ja/tai jalan jälkien tekeminen paperille sormivärien avulla tai villalankaverkko. Villalankaverkkoa tehtäessä heitetään lankakerää ryhmäläiseltä toiselle ja pidetään aina langasta kiinni. Valmis verkko levitetään paperille ja teipataan kiinni, jotta se voidaan nostaa seinälle. Myöhemmin lapsi voi valita lehdestä kuvan tai symbolin itselleen laitettavaksi verkkoon.

Lapsilta voidaan myös kysyä nimiehdotuksia ja valita niistä nimi. Valinta voi tapahtua äänestämällä, mutta myös kulkemalla lattialle levitettyjen nimien seassa. Pysähtyminen nimen kohdalla tarkoittaa valintaa. Haluttaessa voidaan vielä jatkaa aiheen käsittelyä ja kysyä, miltä tuntui kuin oma ehdotus valittiin tai miltä tuntui, kun omaa ehdotusta ei valittu.

Ryhmänohjaajien tulee kannustaa ja kiittää lapsia osallistumisesta ja siitä, että he tuovat rohkeasti esille omia asioitaan. Kieltämistä tehokkaampaa on kehuminen ja esimerkiksi silloin, kun lapsen on vaikea keskittyä, ohjaaja voi tuoda esille hetken, kun lapsi jaksoi keskittyä ja uskonsa siihen, että lapsi pystyy edelleen keskittymään.

Ensimmäiseen tapaamiskertaan liittyy paljon jännitystä, joka voi ilmetä monella eri tavalla. Joskus lapset voivat esimerkiksi kieltäytyä puhumasta mitään, mutta saattavat osallistua toimintaan muuten. Jatkon kannalta on tärkeää, että ensimmäisestä kerrasta jää hyvä mieli ja lapset kokevat, että he ovat tervetulleita myös seuraavalle kerralle.

2

Toinen ryhmätapaaminen: minun perheeni

Ensimmäisellä tapaamisella tutustuttiin ryhmän jäseniin. Toisella kerralla tavoitteena on tutustua toisten perheisiin ja esitellä oma perhe. Esittelyn kautta näkyväksi tulee, että perheet ovat erilaisia, mutta niitä yhdistää isän puuttuminen lapsen arjesta.

Erilaisiin perheisiin voidaan tutustua yleisellä tasolla esimerkiksi tarinoiden avulla (Pirkko Harainen (2009): Emma ja erilainen perhe, Ruun tarina, liite 2) tai pelaamalla "Tavalliset perheet" -pelikortteja. Tavalliset perheet on Emma & Elias -hankkeen tuottama korttipeli, joka toimii Hullunkuriset perheet -pelin idealla, siinä kerätään erilaisia tavallisia perheitä, mukana on mm. sijaisperhe, adoptioperhe, monikkoperhe ja yhden vanhemman perhe. Kortteja saa tilata Lastensuojelun keskusliitosta.

*Oman **perheen esittely** voidaan tehdä piirtäen, leikaten ja liimaten tai valitsemalla esimerkiksi pieniä leluja edustamaan perheenjäseniä. Tekemisen jälkeen on tärkeää, että kaikki kuuntelevat perheiden esittelyt. Esittelyn jälkeen voidaan palata puuttuvan isän teemaan ja kysyä lapsilta esimerkiksi, minkä kokoinen asia heille isän puuttuminen on. Onko se kynnen kokoinen, pöytälevyn kokoinen vai talon kokoinen?*

Perheiden esittelyn jälkeen voidaan siirtyä miettimään millaisia erilaisia tunteita perheessä on, ja mitä erilaisia tunteita liittyy eri perheenjäseniin.

*Lasten kanssa voidaan yhdessä miettiä **millaisia tunteita** on, valita tunteita valmiiksi kirjoitetuista vaihtoehdoista, piirretyistä ilmeistä tai esittää Nalle-korttien kuvaamia tunteita toisille.*

Tunteisiin tutustumisen jälkeen voidaan vielä tarkemmin miettiä, mikä kotona on kivaa / mikä surullista / mikä jännittävää / mikä pelottavaa / mikä tekee vihaiseksi jne. Tarvitessa apuna voi käyttää etukäteen tehtyjä esimerkkejä.

Toisen kerran työskentelyvaihe lopetetaan turvapaikan rakentamiseen. Omien perheiden esittely, tunteista puhuminen ja puuttuvan isän käsitteleminen nostavat pintaan asioita, joiden kanssa on hyvä rauhoittua turvapaikkaan. Turvapaikan rakentamiseen voi johdattaa Ruun tarinan kappaleet 1-2 (liite 2).

Turvapaikka on tila, jossa lapsen on hyvä ja turvallista olla. Se voidaan rakentaa tyydytyksiä, peitoista, tuoleista, patjoista tai muusta saatavilla olevasta välineistöstä. Omaan "pesäänsä" he saavat ottaa itselleen tärkeitä asioita ja pitää ulkona ne asiat, jotka haluavat. Kun lapset ovat rauhoittuneet pesiinsä, tehdään jotakin mukavaa. Ryhmästä ja ryhmän ohjaajista riippuen se voi olla esimerkiksi laulaminen, musiikin kuunteleminen tai tarinan ääneen lukeminen.

Jos tällä kerralla jää aikaa, voidaan piirtää lapsen **omakuva** isolle paperille. Lapsi käy makaamaan ison paperin päälle ja aikuinen piirtää ääriiviivat. Paperin päälle asettuminen ja siihen rauhoittuminen ei ole helppoa kaikille lapsille. Aikuisen on hyvä rohkaista lasta ja piirtäessään koko ajan kertoa, mitä tapahtuu seuraavaksi. Piirtämisen jälkeen lapset voivat maalata piirroksen, kerätä sen ympärille itselleen tärkeitä asioita tai esimerkiksi miettiä, missä kohtaa mikin tunne tuntuu. Tämän harjoituksen voi hyödyntää millä kerralla tahansa. Jos tuntuu, että lapset eivät ole vielä valmiita tämän tekemiseen, se kannattaa ehdottomasti siirtää myöhäisempään ryhmätapaamiseen.

Kolmas ryhmätapaaminen: hankalat asiat ja vaikeat tunteet

Edellisellä kerralla on rakennettu turvapaikka ja puhuttu vaikeista tunteista ja hankalista suhteista. Kolmannen kerran sisältö rakentuu vahvasti edellisen kerran sisällön varaan. Lapsille kerrotaan, että tällä kertaa tavoitteena on tutustua erilaisiin tunteisiin. Kaikilla on tunteita. Osa tunteista on tuttuja ja helppoja, osa voi tuntua vierailta, pelottavilta tai hankalilta. Ruun tarinan kappaleet 1-7 johdattavat tunteiden äärelle (liite 2).

Tunteita voidaan käsitellä esimerkiksi **tunnenurkkien** avulla. Tällöin huoneen nurkat on nimetty ja "koristeltu" eri tunteiden mukaan; keltainen on ilo, sininen suru, vihreä pelko ja punainen on kiukku. Ilon nurkassa mietitään, mikä tekee iloiseksi, miltä ilo tuntuu ja tehdään iloisia asioita, esimerkiksi kuperkeikkoja tai saippuakuplia. Jokainen osallistuja kirjoittaa iloa tuottavia asioita pienille keltaisille lapuille, jotka laitetaan niille varattuun astiaan.

Jokaisessa tunnenurkassa toimitaan edellä mainitulla tavalla. Sinisessä surun nurkassa mietitään ja kirjoitetaan ylös, mikä tekee surulliseksi, miltä se tuntuu ja tehdään surullisia asioita esim. kävellään surullisina tai itketään. Pelon nurkassa mietitään pelottavia asioita, miltä se tuntuu ja mitä voi tehdä, että pelko katoaa. Pelkoa voi myös kokeilla esimerkiksi kävelemällä siten, kun peloissaan kävelee. Kiukun ja vihan nurkkauksessa mietitään, mikä tekee vihaiseksi ja miltä se tuntuu. Sen lisäksi voidaan purkaa kiukun tunteita esimerkiksi värittämällä (sotkemalla) vahvasti isoa paperia, repimällä paperia pieniksi paloiksi tai huutamalla.

Tunnenurkkauksia kevyempi tapa tutustua ja kokeilla erilaisia tunteita on **kävelyharjoitus**. Ensinnä kaikki kävelevät tilassa tavallisesti. Sen jälkeen ohjaaja pyytää ryhmäläisiä kävelemään niin kuin surullinen/iloinen/vihainen/pelokas ihminen kävelee. Eri tunteiden välissä kävellään tavallisesti.

Usein lapset tykkäävät myös tunteiden esittämisestä ja arvaamisesta. Pantomimiesityksen apuna voi käyttää tunteita kuvaavia sanoja tai esimerkiksi Nalle-kortteja (Pesäpuu ry).

Tunteiden käsittelemisen jälkeen siirrytään miettimään konkreettisia hankalia tilanteita ja asioita, joita lapset saattavat kohdata kotona, koulussa, naapurustossa. Hankalista tilanteista voi tehdä etukäteen esimerkkejä lapuille (liite 4. Hankalat tilanteet).

Tämän kerran tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus puhua hankalista tilanteista ja tunteista - myös puuttuvaan isään liittyen - ja samalla lisätä heidän kykyään tunteiden tunnistamiseen ja hankalista tilanteista selviämiseen. Erilaisten tilanteiden kohdalla yhdessä mietitään, mikä voi auttaa, miten tilanteissa kannattaa toimia, ja keneltä voi pyytää apua.

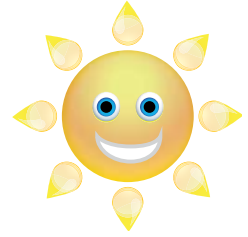
Voimauttava ja mukava **lopettamisharjoitus** auttaa lapsia irtautumaan hankalista ja vaikeista asioista. Lapsiryhmästä riippuen voidaan esimerkiksi lopettaa ryhmäkerta "pyyhkimiseen". Tällöin ohjaajat pyyhkivät lapset puhtaiksi vaikeista ja hankalista tunteista. Kosketus on voimakas. Kaikki lapset eivät pidä koskettamisesta ja silloin heidän kanssaan voidaan esim. heittää hankalat asiat kuvaannollisesti roskikseen ja nostaa esille mukavia asioita. Lopetukseen voidaan myös valita peli tai esimerkiksi kisailla pareittain (ilmapallon kuljettaminen parin kanssa, pussihyppy parin kanssa, tms.). Tärkeää on, että hankalat asiat jätetään taakse ja pinnalle nostetaan yhdessä tekemisen ilo.

4

Neljäs ryhmätapaaminen: voimavarat ja vahvuudet

Kolmannella kerralla käsiteltiin hankalia tunteita ja vaikeita tilanteita. Neljännen kerran tavoitteena on tutkia kunkin lapsen voimavaroja ja vahvuuksia. Osalle lapsista voi olla vaikeaa keksiä, missä he ovat hyviä. Tällöin ohjaajat voivat pyytää toisia lapsia miettimään ja kertomaan, missä toiset ovat hyviä. Ohjaajien on hyvä miettiä myös itse etukäteen, mitä he ajattelevat, missä kukin lapsi on hyvä. "Missä olet hyvä?" -kysymys voidaan myös muuttaa "minkä tekemisestä pidät?" -kysymykseksi, johon vastaaminen on helpompaa.

*Omia voimavaroja voidaan käsitellä esimerkiksi **vahvuuskorttien** avulla (Pesäpuu ry). Tällöin korteista valitaan itselle niitä, joiden vahvuudet tuntuvat tutuilta. Korteja voidaan valita myös toisille ryhmäläisille.*

Vahvuuksia voidaan konkretisoida myös leikkaamalla kuvia lehdistä tai tekemällä esimerkiksi voimavaraviitta, voimanaamio tai voimapussi. Tai pelaamalla peliä, johon voi yhdistää vahvuuskortit. Onnistumisesta saa nostaa vahvuuskortin, jonka avulla mietitään kenellä on kyseistä vahvuutta.

Voimavaraviitta on kankainen viitta, jonka sisäpuolelle lapsi kirjoittaa tai kiinnittää (ompelemalla, liimaamalla tai teippaamalla) merkkejä, jotka kuvaavat hänelle tärkeitä asioita ja niitä asioita, joissa hän on hyvä. Kun lapsi laittaa viitan päälleen, hänelle tärkeät asiat ovat hänen lähellään ja antavat hänelle voimaa pärjätä myös hankalien asioiden kanssa.

Voimanaamio voidaan tehdä paksusta paperista tai esimerkiksi kipsinauhaa käyttäen lapsen kasvojen mukaisesti (huom. naamion pitää antaa kuivua, joten se pitää tehdä edellisellä kerralla). Lapsi koristelee naamion haluamallaan tavalla, ja se kasvoiltaan hän on vahva.

Voimapussi on vaalea kangaskassi, jonka lapsi koristelee tekstiilitussien tai -maalien avulla. Pussi täytetään asioilla tai lapuilla, joihin on kirjoitettu omia vahvuuksia. Myös toiset ryhmäläiset voivat antaa vahvuuksia toisille.

Ruun tarinan kappaleet 1-9 sopivat tämän teeman käsittelemiseen (liite 2. Ruun tarina).

Viides ryhmätapaaminen: ryhmän kaari ja palaute

Viides ryhmäkerta on viimeinen, jossa lapset ovat yhdessä ilman vanhempia. Ryhmäkerran tavoitteena on käydä läpi, mitä edellisillä kerroilla on tehty, tehdä loppuun keskeneräiset työt, antaa ja saada palautetta sekä valmistautua ryhmän loppumiseen ja viimeiseen kertaan, jolloin äidit ovat mukana.

*Ryhmäkertojen läpikäyminen voidaan tehdä esim. **mielikuvamatkan** avulla. Lapset rauhoittuvat omalle paikalleen (mahdollisesti makuulle ja silmät kiinni) kuuntelemaan, kun ohjaaja kertoo yhteisestä ryhmämatkasta suhteellisen tarkasti ja elävästi. On tärkeää tuoda esille kunkin kerran tavoitteet ja myös se, mitä konkreettisesti tehtiin, jotta lapset muistaisivat matkan. Kun ryhmäkerrat on käyty läpi lapsilta kysytään, millaisia ajatuksia se heissä herättää ja onko jotakin, josta he haluaisivat puhua enemmän.*

*Toinen vaihtoehto menneiden ryhmäkertojen läpikäymiseen on **kävellä** ryhmäkerrat läpi. Tällöin asetellaan eri ryhmäkerroille kuuluneita välineitä ja lasten töitä eri kohtiin huonetta ja kävellään yhdessä (tai kukin lapsi erikseen) kertojen läpi ja muistellaan kyseisiä kertoja. Lapsilta voi kysellä matkan aikana, muistavatko he eri töitä, mikä oli mukavaa ja mikä oli tylsää.*

Ryhmän kaaren läpikäymisen jälkeen siirrytään tekemään loppuun keskeneräiset työt. Kukin tekee sitä, mikä on itsellä jäänyt kesken. Jos mitään ei ole jäänyt kesken voidaan esimerkiksi vielä piirtää oma kuva isolle paperille (jos sitä ei ole vielä tehty).

Työskentelyn jälkeen luetaan viimeinen osa Ruun tarinasta (liite 2. Ruun tarina).

Lasten kokemukset ryhmästä ovat tärkeitä ja palautteen kerääminen kannattaa valmistella huolellisesti. Lapset voivat antaa palautteen jokaisesta ryhmäkerrasta erikseen ja/tai yleisesti ryhmästä. Lapsille kouluarvosanat tai "palautenaamat" (liite 5. Palautenaamat) ovat helppoja tapoja antaa palautetta.

Palautteen antamisen jälkeen lapsille annetaan henkilökohtaiset kirjeet (liite 6. Mallikirje), jotka ohjaajat ovat kirjoittaneet ennen ryhmäkertaa. Kirjeessä kiitetään lasta ryhmään osallistumisesta, kirjoitetaan auki keskeiset havainnot lapsen tavasta suhtautua toisen vanhemman puuttumiseen, nostetaan ylös lapsen voimavaroja ja kannustetaan tarvittaessa työstämään asiaa eteenpäin.

Kirjeet annetaan henkilökohtaisesti ja niistä keskustellaan lapsen kanssa, jos hän niin haluaa. Lapselle myös kerrotaan, että hän voi halutessaan näyttää kirjeen äidille.

Vanhemmille toimitetaan sähköinen palautekysely 5. kerran jälkeen ja heitä pyydetään vastaamaan ennen 6. kertaa.

6

Kuudes ryhmätapaaminen: ryhmän lopettaminen ja tulevaisuus

Viimeisellä kerralla mukana ovat lapset ja heidän vanhempansa. Tavoitteena on ryhmänkaaren läpikäyminen, ryhmän lopettaminen, tulevaisuuteen suuntaaminen ja mukava yhdessä tekeminen lapsen ja vanhemman kanssa.

Vanhemmille kerrotaan alussa melko yksityiskohtaisesti, millaisia aiheita ryhmän aikana on käsitelty ja keskustellaan yhdessä teemoista, jotka ovat herättäneet kysymyksiä. Käydään läpi myös lapsilta ja vanhemmilta saadut palautteet (liite 7. Palautelomakkeen kysymykset). Perhekohtaiset palautetapaamiset järjestetään mahdollisuuksien mukaan ennen kuudetta kertaa, sen yhteydessä tai sen jälkeen.

Viimeisen kerran ohjelma suunnitellaan siten, että se mahdollistaa lapsen ja vanhemman yhteisen toimimisen ja perhekohtaisten palautteiden antamisen.

Yhteinen tekeminen voi olla sidottu vuodenaikaan esimerkiksi siten, että ennen joulua voidaan paistaa ja koristella pipareita, pääsiäisenä tehdä virpomisvitsoja tai kylvää rairuohoa, vappuna askarrella koristeita tai istuttaa kukan siemeniä tms.

Yhdessä tekemisen jälkeen vanhemmat ja lapset ”katsovat” tulevaisuuteen. Tavoitteena on miettiä, miltä elämä näyttää 5 ja/tai 10 vuoden kuluttua. Lapsia auttaa, kun mietitään konkreettisia asioita; minkä ikäisiä he ovat, mitä he silloin tekevät (koulussa, töissä), mitä he harrastavat, onkohan heillä tyttö- tai poikaystävää, missä he elävät ja kenen kanssa, ja miten iso tai pieni asia isän puuttuminen mahtaa heille tuolloin olla?

Tulevaisuuteen voi katsoa esim. uuden vuoden tinan sulattamisen, paperin marmoroinnin tai tulevaisuuden aarrekartan tekemisen kautta.

Tina sulatetaan tinakauhassa keittolevyn tai vastaavan päällä. Sulanut tina kaadetaan nopealla ranneliikkeellä vedellä (tai lumella) täytettyyn sankoon. Jäähdyneen tinan teemmää varjoa tarkastellaan ja siitä tulkitaan, mitä tulevaisuus tuo tullessaan.

Paperin marmoroinnissa täytetään laakeita astioita vedellä ja lisätään niihin marmorointiväriä (joko suoraan veteen lisättäviä tai liisteriveteen lisättäviä). Väriin piirretään tikulla kuvioita, jonka jälkeen paperi liu’utetaan suorana veteen. Paperi nostetaan ylös kuivumaan. Paperin hieman kuivuttua lapsi ja vanhempi -pari voi ”tulkita” kuvaa ja ”ennustaa tulevaisuutta”.

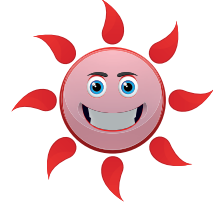
Tulevaisuuden aarrekarttaan (iso paperi) laitetaan niitä asioita, joita tulevaisuudelta halutaan. Asiat voidaan piirtää, kirjoittaa tai esimerkiksi leikata lehdistä.

Kuudennen kerran lopuksi lapsille annetaan kaikki heidän tekemänsä työt ja mahdollisesti myös joku pieni lahja, esimerkiksi jotain herkkua ja Tavalliset Perheet -korttipeli kullekin.

Entä jos ryhmä ei toimi?

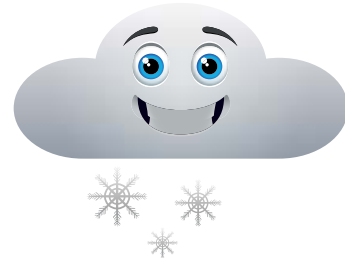
Aina ryhmä ei toimi. Joskus syynä voi olla, että ryhmään valikoidut lapset eivät hyödy vertaisryhmästä tai he ovat toisistaan liian erilaisia eikä vertaisuus toteudu. Kokemuksemme mukaan alkuhaastattelussa on tärkeää varmistaa, että ryhmään valitut lapset eivät ole yhteydessä isäänsä. Äidin kokemus täysin ilman tukea jäämisestä ei aina tarkoita sitä, etteivätkö lapset tapaisi isäänsä säännöllisesti.

Joskus lapset aktiivisesti haastavat ryhmän ohjaajat. He eivät suostu tekemään mitään suunniteltua yhdessä toisten kanssa, he väheksyvät tekemisiä ja toisia lapsia sekä ohjaajia, he uhkailevat, satuttavat ja sabotoivat. Heitä ei pysty houkuttelemaan mukaan eikä asettamaan järjestykseen tai rajoihin. Lyhyesti sanottuna he osoittavat kaikin tavoin, etteivät he halua olla ryhmässä, ja he haluavat ryhmän johtajuuden itselleen.

Ohjaajat joutuvat tällöin miettimään, miten he voivat turvata ryhmän toiminnan. Miten toimia lapsen kanssa, joka pyrkii tuhoamaan ryhmän toiminnallaan ja miten suojata toisia lapsia? Miten pysyä rauhallisena aikuisena ja olla provosoitumatta lapsen käyttäytymisestä? Aikuisen on hyvä kerrata Leija-ryhmän periaatteet ja varoa tippumasta lapsen kanssa samalle uhkailun, kiristämisen ja lahjomisen tasolle. Lapsen käyttäytymisen taustalla on aina jokin syy, ja ohjaajan on hyvä pohtia, mikä syy voi olla ja voiko siihen vaikuttaa.

Aiemmin on esitetty, ettei ryhmään osallistuminen ole pakollista, mutta rauhoittumaan meneminen on silloin, kun häiritsee toisten toimintaa. On tärkeää, että ohjaajat ovat selkeitä ja johdonmukaisia ja pitävät kiinni yhdessä sovitusta säännöistä. Kahden varoituksen jälkeen lapsen täytyy mennä rauhoittumaan. Tarvittaessa toinen aikuinen lähtee hänen kanssaan pois ryhmätilasta. Aikuinen päättää, milloin lapsi voi tulla takaisin ryhmään. Jos lapsen vastustava käyttäytyminen jatkuu, eikä yhteyttä ohjaajien ja lapsen välille synny, on syytä miettiä yhdessä lapsen ja hänen vanhempansa kanssa, onko Leija-ryhmä lapselle oikea paikka ja voiko hän jatkaa ryhmässä.

Haasteena voivat olla myös ujut, hiljaiset ja arat lapset, jotka eivät lähde mukaan toimintaan. Tällöin ohjaajat voivat yrittää houkutellessa lasta mukaan toimintaan "tasoittamalla" tietä, eli suunnittelemalla tekemisiä, joiden olettaa olevan lapsesta mukavia ja konkreettisesti auttamalla lasta tekemisen alkuun. Usein lapsen on helpompi lähteä mukaan, jos hän saa alussa toimia aikuisen kanssa, sitten parin kanssa ja vasta sitten osana isompaa ryhmää. On hyvä tuoda esille, että tarkkaileminen ja sivusta seuraaminen on hyväksyttyä ja samalla kutsua lapsia mukaan tekemiseen. Kannustaminen, rohkaiseminen, kiitoksen ja positiivisen palautteen antaminen auttavat. Ohjaajien tulee olla herkkiä ja nopeita reagoimaan, jotta he pystyvät auttamaan lapsia toimimaan ryhmässä.

Toimivassa ryhmässä lapset ovat suhteellisen samanikäisiä. Kahden kolmen ikävuoden ero ei häiritse, mutta esimerkiksi viisi vuotta alakouluikäisillä on paljon. Tämä ei välttämättä tarkoita ryhmän toimimattomuutta, mutta tällöin ohjaajat joutuvat tekemään paljon töitä, että ryhmä olisi kaikkien osallistujien kannalta mielekäs.

Samanaikaisesti kokoontuva vanhempien ryhmä

Jos vanhemmilla on mahdollisuus ja halu kokoontua samanaikaisesti lastenryhmän kanssa, he voivat hyödyntää vanhemmille suunnattua ohjelmaa (liite 8. Vanhempien vertaisohjattu ryhmä). Vanhempien ryhmän tavoitteena on auttaa vanhempia tukemaan lapsia heidän ryhmäprosessissaan ja antaa vanhemmille tietoa siitä, mitä ryhmässä käsitellään. Vanhempien ryhmässäkin fokus on lapsessa ja siinä, mitä ilman toista vanhempaa eläminen lapselle tarkoittaa. Parhaimmillaan vanhempien ryhmä voi edistää lapsen ja vanhemman välistä keskustelua isä-asiasta. Ryhmästä vanhemmat voivat myös saada vertaistukea omalle vanhemmuudelleen. Tätä ryhmämallia ei ole testattu käytännössä, mutta vanhemmat ovat antaneet siitä positiivista palautetta.

Yhteenveto

Lasten ryhmistä saatu palaute oli hyvää. Vanhemmat kokivat ryhmän hyödyllisenä, mutta toivat esille myös sen, että ryhmä herätti vahvoja tunteita ja toi pintaan isä-kysymyksen liittyviä vaikeitakin asioita. Lapset osallistuivat ryhmään mielellään.

Parhaimmillaan Leija-ryhmä auttoi lapsia hyväksymään itsensä ja oman perheensä tilanteen ja löytämään siitä vahvuuksia. Toisten lasten erilaiset, mutta isättömyyden suhteen samanlaiset perheet auttoivat lapsia suhteuttamaan omaa tilannettaan. Lapsesta riippuen isä-kysymys oli ryhmän aikana ajankohtainen ja kipeä tai pikemminkin tosiasia, jonka oli hyväksynyt osaksi omaa elämää. Toisiltaan lapset saivat tukea ja näkökulmia.

Ryhmänohjaajina koimme tärkeäksi lasten vahvistamisen ja positiivisen palautteen antamisen. Jokaisesta lapsesta löytyy hyviä ominaisuuksia, joiden vahvistamisen avulla he selviävät myös elämän hankalista kohdista. Isättömyys on tärkeä, mutta vain yksi asia lapsen elämässä.

HYÖDYLLISTÄ LUETTAVAA

- Janhunen, Kristiina, toim. (2008) Äidin kielletyt tunteet. Väestöliitto. Helsinki.
- Kopakkala Aku (2011) Porukka, jengi, tiimi. 2. Painos. Edita, Helsinki
- Laimio, A. & Karnell, S. (2012) Vertaistoiminta kannattaa. http://www.kssotu.fi/verso/media/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf
- Leskinen Eija (2009) Ryhmä toimimaan, vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. PS-kustannus, Helsinki.
- Mantu, Eve (2006) Musta tulee perhe. Voimakirja yksin odottavalle. Gummerus. Jyväskylä.
- Martin M., Heiska, H., Syvälahti, A. & Hoiikkala, M. (2012) Satoa ryhmästä – opas hyvinvointiryhmän ohjaajalle. http://www.yths.fi/filebank/1602-Satoa_ryhmasta_2012.pdf
- Peltola, H. & Vilppola, M. (2009) Luovat ja toiminnalliset menetelmät surevan lapsen tukena. http://www.surunauha.net/Luovat_ja_toiminnalliset_menetelmat_surevan_lapsen_tukena.pdf
- Pesäpuu ry (2006) Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. Ohjaajan käsikirja. Toinen painos. Jyväskylä.

LÄHTEET

- Bannister, A. (1998) From hearing to healing. Working with the aftermath of child sexual abuse. New York: John Wiley & Sons Ltd.
- Bannister, A. (2002) Setting the scene. Child development and the use of action methods. Teoksessa A. Bannister & A. Huntington (toim) Communicating with children and adolescent. Action for change. London: Jessica Kingsley Publisher.
- Barrow, Suvi (2013) Vertaisryhmästä voimavaroja yksin lastaan odottaville – Opas vertaisryhmän ohjaajalle. Opinnäytetyö, Turun Ammattikorkeakoulu. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/66117/Suvi_Barrow.pdf?sequence=1
- Becker-Weidman, A. & Shell, D. (2008) Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen psykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Tampere: PT-kustannus.
- Broberg, Mari & Hakovirta, Mia (2009) Lapsistaan erillään asuvana isänä eron jälkeen. Teoksessa Yksinhuoltajuus Suomessa (2009) Katja Forssen, Anita Haataja & Mia Hakovirta. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki.
- Entistä useampi yksin äidiksi (22.7.2013) Karjalainen.
- Forssen, Katja, Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (2009) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki.
- Haataja, Anita (2009) Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa Yksinhuoltajuus Suomessa (2009) Katja Forssen, Anita Haataja & Mia Hakovirta. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki.
- Helsingin tila ja kehitys 2009 (2009) Helsingin kaupungin tietokeskus. Haettu 17.12.2012 osoitteesta: www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/09_02_05_Helsingin_tila_ja_kehitys.pdf
- Hughes, D. A. (2006) Tie traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere: PT-kustannus.
- Huttunen, Jouko (2013) Puheenvuoro 22.1.2013 järjestetyssä Kadonneiden isien maa? -seminaarissa Helsingissä.
- Jernberg, A. M. & Booth, P. B. (2003) Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien kustannus oy.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Pesäpuu ry (2006) Sijoitettujen lasten vertaisryhmämalli. Ohjaajan käsikirja. Toinen painos. Jyväskylä.
- Tilastokeskus (2012) Adoptiot. Haettu 19.12.2012 sivulta: http://www.stat.fi/til/adopt/2011/adopt_2011_2012-05-31_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2012, 5. Neljä viidestä lapsesta kahden vanhemman perheessä. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 22.1.2014 osoitteesta: http://www.stat.fi/til/perh/2012/02/perh_2012_02_2013-11-22_kat_005_fi.html
- Tuominen, Eija (2013) Puheenvuoro 22.1.2013 järjestetyssä Kadonneiden isien maa? -seminaarissa Helsingissä.
- Yalom, I. D. (1985) The Theory and Practice of group psychotherapy. BasicBooks.
- Winnicott, D (1971) Playing and reality. Harmondsworth, Middlesex: Penguin.
- Julkaisemattomat lähteet:
- Walters, R (2001) Psychodrama with children. Opetusmoniste.

HAASTATTELU (30 min varattu aikaa)

PERHEEN SYNTY
Perheen tilanne: keitä perheeseen kuuluu?
Onko perherakenteessa tapahtunut muutoksia? Koska?
Onko jotakin erityistä, joka olisi hyvä tietää?
Vertaisryhmän esittely meidän puolelta
TOIVEET
Miksi olette halunneet osallistua ryhmään?
Onko jotakin erityistä, jota toivotte ryhmältä? Teemaa? Hankalan asian käsittelyä?
Oletteko puhuneet perheen tilanteesta jonkun perheen ulkopuolisen kanssa?
Onko lapsella lupa puhua perheen tilanteesta?
AIKAISEMMAT RYHMÄKOKEMUKSET
Oletko aiemmin osallistunut ryhmiin?
Minkälaista se oli?
Miten itse koet, että toimit ryhmässä? Minkälainen rooli sinulla on ryhmässä? /Onnistuuko ryhmässä toimiminen?
Miten koulutyöskentely sujuu?

Tarja Janhunen ja Reetta Pauni

Ruu asuu emonsa kanssa viidakossa. Ruu ja Ruun emo oleskelevat lauman kanssa ja laumassa on paljon tärkeitä leijonia, mutta Ruun isä ei asu heidän kanssaan. Isä asuu naapurilaumassa joen toisella puolella. Ruu on nähnyt isän vain joskus pienenä.

Ruu tuntee itsensä usein erilaiseksi. Ruu katsoo, kun kaverit leikkivät isän ja äidin kanssa ja miettii, miksi hänen perheensä ei ole samanlainen. Ruun emo on läsnä, mutta koska hän hoitaa kaiken yksin, hän on usein väsynyt. Ruu ei halua tuottaa hänelle lisää huolia ja hänen on vaikea puhua asioista emolleen. Ruulla on oma erityinen paikkansa, josta hän tykkää. Siellä on turvallista, lämmintä ja pehmeää.

Pesässä Ruun on turvallista miettiä myös isään liittyviä asioita. Ruu on ihmeissään ja hämentynyt, koska välillä hän on surullinen, välillä kiukkuinen, välillä pettynyt, välillä ikävissään, välillä helpottunut ja ehkä joskus jopa peloissaan. Tunteet ovat vahvoja ja ne vaihtelevat.

Kun Ruuta kiukuttaa, hän karjuu. Joskus hän myös raapii puunrunkoja ja repii maata ympäriltään. Toisinaan hänen tekee mieli hyökätä jonkun kimppuun, kun hänestä itsestään tuntuu pahalta. Ruulle on opetettu, että hän saa olla kiukkuinen ja itse asiassa hänellä on ihan hyvä syy olla kiukkuinen esimerkiksi isälleen, joka on jättänyt hänet tai äidilleen, joka ei omalta väsymykseltään häntä huomaa. Kiukku ei kuitenkaan voi purkaa niin, että satuttaa itseä tai muita. Ei ole kavereiden vika, jos Ruu on kiukkuinen.

Kiukku on Ruulle helpompi tunne kuin suru. Kiukku syöksyy ulospäin, mutta suru kääntyy sisään ja Ruu jää sen kanssa yksin. Ruu on huomannut, että hänelle tulee helpompi olo silloin, jos hän pystyy kertomaan, kun hän on surullinen tai kiukkuinen. Kertomisen jälkeen on usein myös helpompi rauhoittua ja ottaa vastaan lohdutusta. Kaikkein parasta surullisena on, jos joku huomaa ja tulee vierelle lohduttamaan, ihan ilman sanoja.

Hankalin tunne Ruulle on pelko. Hän on – ainakin omasta mielestään – iso viidakon kuningas, eikä pelkää mitään. Tai niin hän ainakin väittää. Hän isottelee ja peittää pelon hyökkäyksen alle. Kuitenkin välillä olisi rohkeampaa ja viisaampaa myöntää pelkonsa. Pelko on viisautta, koska se varoittaa vaaroista. Ruun suurin pelko on yksin jääminen.

Vaikka Ruu on välillä kiukkuinen, surullinen ja peloissaankin, hänellä on kuitenkin paljon vahvuuksia. Hän on taitava piirtäjä ja liikkumista hän rakastaa. Ruu osaa myös huomioida toiset ja on ystävällinen. Ruulla on ystäviä, vaikkei niin kovin montaa. Ystävien ja tärkeiden läheisten kanssa hän voi puhua asioista. Puhuminen helpottaa ja auttaa.

Eräänä päivänä Ruu on joen äärellä. Aurinko paistaa lämpimästi, hiekka tuoksuu ja vesi vilvoittaa. Yhtäkkiä Ruun huomio kiinnittyy siihen, että kaverit puhuvat omista perheistään. Ruu ajattelee jo lähteä pois, mutta kuuleekin sitten, mitä Leo kertoo perheestään. Leon tarina on hyvin samanlainen kuin Ruun. Hän kertoo, että on kasvanut yksin äitinsä kanssa, miten hän koki itsensä erilaiseksi ja miten häntä kiusattiin. Nuorena hän oli ollut surullinen ja kiukkuinen. Kavereita ei juuri ollut, koska hän kiukutteli ja oli uhmakas. Äiti yritti auttaa, mutta äidin hän työnsi kauas pois ja syytti häntä tilanteesta. Isää hän ihaili, kunnes seuraavassa hetkessä vihasi. Leo ei välittänyt mistään ja hän oli hyvin, hyvin kiukkuinen.

Vuosien kuluessa Leosta kuitenkin kasvoi ihailtu ja kunnioitettu leijona. Viisas vanha leijona oli uskonut Leoon lapsena ja rohkaisut häntä olemaan juuri sellainen kuin hän on. Pikkuhiljaa Leo oppi luottamaan ja kertomaan tunteistaan ja asioistaan sekä pyytämään toisilta apua. Leo tajusi, ettei voi muuttaa menynyttä erilaiseksi, mutta tulevaisuuteen hän voi vaikuttaa. Hänellä oli tilaa surra ja tilaa kiukutella, mutta eräänä päivänä siihen ei enää ollut tarvetta. Leo huomasi, että ei kaipaa sellaista mitä hänellä ei ole koskaan ollut. Hän oli ylpeä siitä, mitä hänellä oli.

Nuorena aikuisena Leo oli saanut yhteyden isäänsä. Isä oli tavallinen leijona. Ei niin hieno ja suuri kuin Leo oli kuvitellut, mutta ei myöskään vihattava ja ilkeä leijona. Hän oli aivan tavallinen leijona, joka omista syistään johtuen ei ollut pystynyt olemaan mukana Leon elämässä. Isä oli siitä pahoillaan ja pyysi sitä sydämensä pohjasta anteeksi. Leo antoi anteeksi.

Ruu jäi miettimään Leon kertomusta. Hän ei ollut varma pystyykö heti antamaan anteeksi isälle tai äidille, mutta siitä hän oli varma, että hän itse pystyi vaikuttamaan tulevaisuuteensa. Ruu katsoo ympärilleen ja hämmästyttää, kuinka kaunis maailma on! Uusia ihmisiä ja mahdollisuuksia täynnä! Niitä kohti hän lähti loikkimaan, ylpeänä itsestään ja menneisyydestään.

3

Liite 3. Esimerkki säännöistä

RYHMÄN SÄÄNNÖT

😊 ANNA TYÖRAUHA	😊 EI SAA KIUSATA TAI KOSKETTAA TOISIA NIIN, ETTÄ SATTUU
😊 AIKUISIA PITÄÄ TOTELLA	😊 SAA SANOA MIELIPITEENSÄ JA OSALLISTUA
😊 SAA OLLA MUKAVAA JA KIVAA	😊 EI SAA LYÖDÄ

4

Liite 4. Hankalat tilanteet

☹️ Kiusataan	☹️ Aliarvioidaan
☹️ Tönitään	☹️ Ei huomioida
☹️ Puhutaan pahaa	☹️ Ei lohduteta
☹️ Haukutaan	☹️ Ei olla kiinnostuneita
☹️ Ei oteta leikkiin mukaan	☹️ Jätetään yksin
☹️ Ei uskota	☹️ Ei puolusteta
☹️ Ei kysyä mielipidettä	☹️ Vähätellään
☹️ Ei kuunnella	☹️ Naureskellaan
☹️ Syytetään vaikka ei ole tehnyt mitään - syntipukki	☹️ Nolataan
☹️ Uhkaillaan	☹️ Pilkataan
☹️ Nimitellään	☹️ Ivataan
☹️ Lyödään	☹️ Ei oteta tosissaan
☹️ Potkitaan	☹️ Varastetaan tavaroita
☹️ Levitetään kuvia luvatta verkossa	☹️ Rikotaan tavaroita
☹️ Levitetään perättömiä juoruja	☹️ Sotketaan omaisuutta
☹️ Levitetään salaisuuksia	☹️ Painostetaan tekemään jotain, mitä ei halua tehdä
☹️ Sivutetaan	☹️ Kiristetään

6

Liite 6. Mallikirje

Otsikot kannattaa jättää pois ja muokata kullekin ryhmäläiselle oma, juuri hänelle sopiva kirje.

Hei X,

Kiitos ryhmään osallistumisesta:

Kiitos, että osallistuit ryhmään! On ollut mukava tutustua sinuun. Toivottavasti ryhmä on antanut sinulle eväitä ja uusia näkökulmia käsitellä suhdettasi poissa olevaan isään. On ikävää, että isäsi ei ole pitänyt sinuun yhteyttä, mutta tiedätkö mitä? Siitä huolimatta sinä olet aivan mainio tyttö/poika ja sinusta kasvaa hieno nainen/mies!

Olet kertonut:

Olet kertonut, että olet surullinen / pahoillasi / pettynyt / vihainen siitä, kun isä ei ole osa sinun elämäsi. Sinä saat olla surullinen / pahoillasi / pettynyt... Suru on haikea, mutta ihan hyvä tunne. Se kertoo, että isä-asia on sinulle tärkeä.

Toimenpide-ehdotus:

Tiedätkö, mitä voisit tehdä? Voisitko ajatella, että kirjoittaisit isälle kirjeen ja kertoisit miltä sinusta tuntuu? Kertoisit hänelle surustasi ja ehkä myös kiukusta, jota hänen poissaolonsa herättää. Jo kirjeen kirjoittaminen voi auttaa, sitä ei tarvitse lähettää. Jos et halua kirjoittaa kirjettä, voisit ehkä kertoa tunteistasi äidille / ystävälle / iso-vanhemmalle...

Suhde äitiin:

Äiti on sinulle tärkeä ja on aivan ihana nähdä, miten läheiset ja lämpimät välit teillä on äidin kanssa. Uskotko, että voit puhua isään liittyvistä asioista myös äidin kanssa? Äiti ymmärtää, jos olet surullinen tai kiukkuinen. Ja vaikka äiti ei voi asioita muuksi muuttaa, hän voi lohduttaa ja jakaa sinun tunteesi.

Voimavarat ja vahvuudet:

Sinä olet taitava ja ihana tyttö/poika! Olet taitava tanssija / jalkapallossa /piirtäjä / soittamaan... sekä hyvä ottamaan muut huomioon / toimimaan ryhmässä /keskittymään... Sinulla on kykyä puhua vaikeista asioista ja sinä osaat eritellä vaikeitakin tunteita. Sinä olet kekseliäs ja luova. Ja tarvittaessa sinulla on lähellä ihmisiä, joilta voit pyytää apua.

Toivotukset ja katse tulevaisuuteen:

Me toivotamme sinulle kaikkea hyvää! Elämä on täynnä mahdollisuuksia ja uusia asioita ja ihmisiä. Sinä saat surra / olla vihainen niin kauan kuin se on tarpeen, mutta joskus on päivä, jolloin suru / viha on käyty loppuun ja on aika suunnata eteenpäin! Sopeutua tilanteeseen ja katsoa tulevaisuuteen.

Sinä ja äitisi voitte olla ylpeitä siitä, miten hienon matkan olette yhdessä eläneet.

Terveisin,

7

Liite 7. Palautelomakkeen kysymykset

Palautelomake Leija-lasten ryhmän käyneiden vanhemmille
LEIJA-HANKKEEN LASTEN RYHMÄ

1. Ilmoitin lapseni ryhmään siksi, että:

2. PUHUIKO LAPSI RYHMÄSTÄ?

Jos lapsi puhui ryhmästä kotona, mistä hän puhui?

3. RYHMÄN AJANKOHTA JA KESTO

Rastita paras vaihtoehto	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Arkiaika sopi meille.					
Ilta-ajankohta sopi meille.					
Ryhmäkerran kesto oli riittävä.					

4. RYHMÄN ARVIOINTI

Vastaa väittämiin valitsemalla mielestäsi oikea vaihtoehto. Vastauksiisi voit halutessasi antaa perusteluja jokaisen kohdan jälkeen.

Rastita paras vaihtoehto	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Koin, että ohjaajat olivat osaavia.					
Tila oli miellyttävä.					
Koin, että välipala tai ruokailu oli hyvä käynnistys ryhmälle.					
Koin, että lasten ryhmän ilmapiiri oli hyvä.					
Ryhmä vastasi tarpeisiimme.					

5. RYHMÄN KEHITTÄMINEN

Hyödyllisyys

Koitko vanhempana, että ryhmästä oli hyötyä lapsellesi?

Kyllä Ei

Miten ryhmää voisi kehittää?

6. TYYTYVÄISYYS

Miellyttävyyys

Osallistuiko lapsesi mielellään ryhmäkerroille?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Kerro lisää:

7. Suositteisitko tämänkaltaista ryhmää muille perheille?

Kyllä En

8. VANHEMPIEN RYHMÄ

Koetko, että olisi hyvä, jos vanhemmille olisi oma, samanaikainen ryhmänsä?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Kerro lisää:

9. Minkälaista muuta toimintaa toivot Yhden Vanhemman Perheiden Liitolta?

10. MUUTA

Mitä muuta haluaisit sanoa?

TIETOJEN LÄHETYS

Kiitos tuhannesti vastauksestasi! Se on meille kullannarvoinen. Hyvää joulua / kevättä /syksyn jatkoa..

Liite 8. Vanhempien ryhmä

Lasten ryhmän kanssa samaan aikaan toimivan vanhempien vertaisryhmän ohjaajien työpaperi

Mitä:

Lasten ryhmän tavoitteena on auttaa lasta jäsentämään ja käsittelemään perhemuodon herättämiä ajatuksia ja tunteita. Oman tarinan haltuun ottaminen ja hyväksyminen sellaisena kuin se on rakentaa perustaa itsetunnolle ja terveille kasvulle. Parhaimmillaan ryhmä vahvistaa ja auttaa löytämään uusia voimavaroja sekä antaa kokemuksen siitä, että on hyväksytty juuri sellaisena kuin on.

Missä:

Vertaisryhmä kokoontuu xx.

Miten:

Ryhmä kokoontuu viisi kertaa xx minuuttia klo xx.xx – xx.xx.

- lasten, aikuisten ja ryhmänvetäjien yhteinen kahvittelu (15 min)
- työskentelyvaihe (60 minuuttia)
- yhteinen lopetus (15 minuuttia).

[Yhteiset aloitukset ja lopetukset voi myös jättää pois tai karsia minimiin ja kokoontua ensimmäisellä ja viimeisellä kerralla yhteen, välttämättä joka kerralla yhteen kokoontuminen ei toimi.]

Vanhempien vertaisryhmä on vapaaehtoisten ohjaama. Vertaisryhmän sisältö ja toimintatavat muokkautuvat vetäjien ja osallistujien tarpeiden ja kokemusten mukaan. Vanhempien on hyvä olla tietoisia teemoista, joita lasten ryhmässä käsitellään, koska pohdinta saattaa jatkua myös kotona. Halutessa vanhempien ryhmä voi myös tietoisesti nostaa esille samat teemat kuin lasten ryhmässä. Tätä varten olemme listanneet asioita ja kysymyksiä ryhmäläisten pohdinnan avuksi. Keskustelunavauksia on kirjattu tärkeysjärjestyksessä eikä tarkoituksena ole niiden kaikkien läpikäyminen tai orjallinen noudattaminen.

Yhteisestä aloituksesta ja lopetuksesta huolehtivat lastenryhmän vetäjät.

Ensimmäinen ryhmäkerta

1

ALOITUS

Tutustuminen ja ryhmän säännöt

- esittelykierros (nimi, perheenjäsenet ja perheentilanne, miksi on tullut ryhmään) ja tämän hetken kuulumiset
- toiveita ryhmälle
- ryhmän säännöt
- luottamuksellisuus
- ...

TYÖSKENTELY

Lasten ryhmän tavoitteena on auttaa lasta jäsentämään ja käsittelemään perhemuodon herättämiä ajatuksia ja tunteita.

- mitä se Sinussa herättää; ajatuksia ja tunteita (pelkoa, iloa, surua, ahdistusta, helpotusta, avun tarvetta...)

Ensimmäisellä ryhmäkerralla lapset pohtivat mm.

- Kuka minä olen?
- Mikä meitä yhdistää?
- Miksi olemme täällä?

Luuletko, että nämä kysymykset

- ovat lapsellesi helppoja / vaikeita?
- herättävätkö ne lisäkysymyksiä?

Miten olette puhuneet toisen vanhemman puuttumisesta?

- Onko lapsi kysellyt? Jos on niin minkä ikäisenä?
- Miten olette vastanneet?
- Onko vastaaminen helppoa / vaikeaa?

LOPETUS

Millä mielellä?

- Tunnelmien ja ajatusten purkaminen

Toinen ryhmäkerta

ALOITUS

Kuulumiskierros

- Millä mielellä?

TYÖSKENTELY

Toisella ryhmäkerralla lasten teemana ovat:

- Elämän hyvät, mukavat ja turvalliset asiat
- Mihin minä kuulun? Millainen on minun perheeni?
- Mikä on minulle tärkeää?

Millainen on Sinun perheesi?

- Mikä on sinulle tärkeää?
- Mihin sinä kuulut?
- Mitkä asiat ovat voimauttavia ja auttavat jaksamaan?
- Mikä tuo turvallisen olon?
- Kehen voit luottaa?
- Kuka voi auttaa?

Luuletko, että nämä kysymykset ovat lapsellesi

- helppoja / vaikeita?
- herättävätkö ne lisäkysymyksiä?
- onko lapsellesi selvää ketä perheeseen kuuluu?
- Tietääkö isä lapsesta? Tietävätkö mahdolliset sisarukset?

Miltä nämä kysymykset tuntuvat sinusta?

- Millaisia valintoja olet tehnyt kertomisen / vaikenemisen suhteen?

Miten olette puhuneet toisen vanhemman puuttumisesta?

- Yleensä / viime kerran jälkeen?
- Onko lapsi kysellyt? Jos on, niin minkä ikäisenä?
- Miten olette vastanneet?
- Onko vastaaminen helppoa / vaikeaa?

Mitä lapsesi on sinulle antanut?

- Oletko kertonut siitä lapsellesi?
- Kotitehtävä: varmista, että lapsesi tietää olevansa sinulle tärkeä!

LOPETUS

Millä mielellä?

- Tunnelmien ja ajatusten purkaminen

Kolmas ryhmäkerta

3

ALOITUS

Kuulumiskierros

- Millä mielellä?

TYÖSKENTELY

Kolmannella ryhmäkerralla lasten teemana ovat:

- Elämän hankalat asiat ja vaikeat tunteet
- Minun elämäni vaikeat asiat
- Miten toimin vaikeiden asioiden kanssa
- Tavoitteena on "vaikeiden" tunteiden tunnistaminen ja niiden ilmaiseminen

Liittyykö vaikeista asioista jotkin sinun perheeseesi?

- Millainen asia ilman toista vanhempaa kasvaminen on?
- Tavallista, normaalia, hankalaa, surullista, haikeaa...
- Voiko siitä asiasta puhua?
- Kotona, kavereiden kanssa...?

Millainen asia lapsen yksin kasvattaminen on Sinulle?

- Surullinen, iloinen, katkera, samantekevä, normaali, pelottava, hyvä, huolia herättävä...
- Mitä näistä tunnoista haluat / et halua välittää lapselle?
- Mikä sinua auttaa?

Luuletko, että nämä kysymykset ovat lapsellesi:

- Helppoja / vaikeita?
- Herättävätkö ne lisäkysymyksiä?
- Aiheuttaako toisen vanhemman puuttuminen häpeää? Sinulle / lapselle?
- Liittyykö asiaan salaisuuksia?
- Tietääkö isä lapsesta? Tietävätkö mahdolliset sisarukset? Tai tietääkö lapsi isästään / sisaruksistaan?

Miltä nämä kysymykset tuntuvat sinusta?

- Millaisia valintoja olet tehnyt kertomisen / vaikenemisen suhteen?

Mikä auttaa sinua / lastasi silloin kun on hankalaa?

LOPETUS

Millä mielellä?

- Tunnelmien ja ajatusten purkaminen

Neljäs ryhmäkerta

ALOITUS

Kuulumiskierros

- Millä mielellä?

TYÖSKENTELY

Neljännellä ryhmäkerralla lasten teemana ovat:

- Voimavarat ja vahvuudet
 - Missä kaikessa olen hyvä?
 - Omien selviytymiskeinojen vahvistaminen
- Voimauttavat ja vahvistavat kokemukset

Mitkä ovat teidän perheenne vahvuudet ja voimavarat?

- Missä lapsesi on hyvä?
- Mistä hän nauttii?
- Mitä mukavaa teette yhdessä?
- Missä sinä olet hyvä?
- Mistä sinä nautit?
- Missä teidän perheenne on hyvä?

Tietääkö lapsesi, mitä ajattelet hänen hyvistä puolistaan?

- Kotitehtävänä positiivisen palautteen antaminen lapselle ja itselle.

Miltä nämä kysymykset tuntuvat sinusta?

Mikä auttaa sinua / lastasi muistamaan vahvuutenne?

LOPETUS

Millä mielellä?

- Tunnelmien ja ajatusten purkaminen

Viides ryhmäkerta

ALOITUS

Kuulumiskierros

- Millä mielellä?

TYÖSKENTELY

Viidennellä ryhmäkerralla lasten teemana ovat:

- Ryhmäkertojen läpikäyntiä
- Tärkeisiin asioihin palaamista
- Tulevaisuuteen orientoituminen

Mitä näiltä kerroilta on jäänyt mieleen?

- Mihin olisi hyvä palata?

Miltä kysymykset ja teemat ovat tuntuneet?

Onko lapsen käyttäytymisessä näkynyt, että hän on osallistunut ryhmään?

- Miten?

LOPETUS

Millä mielellä?

- Tunnelmien ja ajatusten purkaminen

Lisätietoa Leija-hankkeesta:
www.yvpl.fi/leija

Materiaalien lataus:
www.yvpl.fi/leija/materiaali

